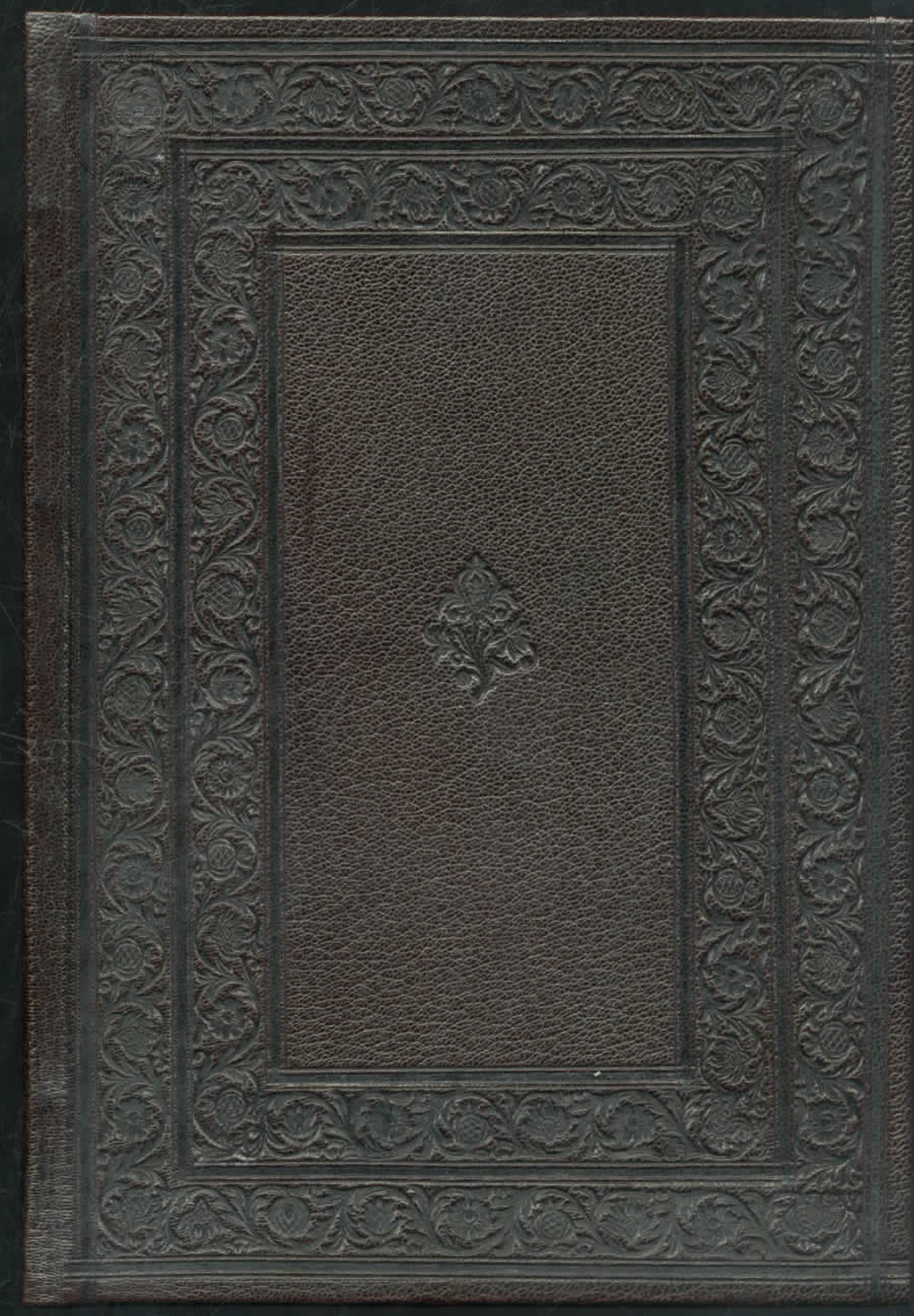

June
To June

June

June

Hec est tabula huius libri.

De creatione mundi	cart. ij.
De totius mundi cursu.	cart. ij.
De mundi etatibus.	cart. ij.
De decē preceptis.	cart. iij.
De articulis fidei.	cart. iij.
De sacramentis ecclesie.	cart. iij.
De baptismo.	cart. iij.
De crismatione.	cart. iij.
De penitentia.	cart. v.
De eucharistia.	cart. v.
De extrema unctione.	cart. v.
De matrimonio.	cart. v.
De sacramento ordinis.	cart. vj.
De officio missę obseruandis.	cart. vij.
De peccato in genere.	cart. vij.
De peccato veniali.	cart. vij.
De .7. peccat. mortalib⁹ ⁊ p⁹ de supbia.	cart. viij.
De peccato inuidie.	cart. viij.
De peccato ire.	cart. viij.
De peccato accidia.	cart. viij.
De peccato auaritie.	cart. viij.
De peccato gula.	cart. ix.
De peccato luxurie.	cart. ix.
De triplici modo peccandi in desi.	cart. ix.
De peccato cordis omis ⁊ operis.	cart. x.
De quinq; sensibus.	cart. x.
De operibus satisfactorijs p peccatis.	cart. x.
De operibus misericordie.	cart. xi.
De operibus in spiritu.	cart. xi.
De virtutibus.	cart. xi.
De donis spiritus sancti.	cart. xij.
De beatitudinibus.	cart. xij.
De triplici statu defunctor.	cart. xij.
De .4. modis qb⁹ absolutū aie offūcto ⁊.	cart. xij.
De indulgentijs accipiendis.	cart. xij.
De loco inferni.	cart. xiiij.
De loco paradisi.	cart. xiiij.
De dotib⁹ celestis glę eterne in genere	cart. xiiij.
De dotibus anime in speciali.	cart. xv.
De dotibus corporis.	cart. xv.
De aureolis.	cart. xv.
De palma celesti in eterna gloria.	cart. xv.
De fine mundi ⁊ de extremo iudici	cart. xv.

Incipit compendium Reuerendis-
simi in xpo patris ⁊ d. Domini Iſtini
Adulo Archiepiscopi cretenſis pro ca-
tholice fidei instructione: breue ac vti-
le clericis ⁊ maxime presbyteris pro ani-
marum salute circa eorum subditos.

Prologus.

Sciet quilibet clericus: ⁊ ma-
xime si sit sacerdos: debeat sci-
re omnia que ad fidem perti-
nent: vt animam suam ⁊ aliorum possit
instruere ad viam salutis eterne. Quia
tamen ppter ignorantiam ⁊ hodiernas
imperitiam clericorum pauci sunt qui
huiusmodi scientiam habeant. Et sic ce-
ci ducentes cecos quasi omnes in foue-
am cadunt. Et ea re vt saltem conclusio-
nes aliquas ac fidei nostre declaratio-
nes breuissimas quilibet clericus vale-
at pro eorum aliquali intellectu excipe-
re quas nullatenus ignorare licet. Ego
Iſtinus archiepiscopus cretensis licet
indignus: hoc pro fidei catholice instru-
ctione breue compendium compilauit
de leni ac claro quantum valui sermo-
ne conscripsi: nec simpliciores clerici: p
obscura locutione: nec tediosi: pro ni-
mia prolixitate: ab ipsius operis lectio-
ne desistant. legat igitur vnusquisq; cle-
ricorum ⁊ que legerit: studiose intelli-
gat: vt qua vita: et quibus moribus: se
oposteate viuere cognoscat alios quoq;
ad frugem possit vite melioris inducere:
cum de ipso opusculo fructum ex-
ceperit: deo gratias agens p meo ⁊ ad
dominum ih̄m xpm. Ut autem ipius
operis doctrina melius atq; perfectius
capiatur distinctas rubricas ordinaui.
Incipiens a mundi creatione ⁊ in vlti-
ma parte operis de mundi fine: ⁊ extre-
mo iudicio breuiter conscribens. vt ex
hoc ordine totum opusculum ex alpha
⁊ o compleatur in eo: qui semper fuit et
est. ⁊ qui venturus est iudicare viuos ⁊
mortuos ⁊ seculum per ignem.

Rubrica de creatione mundi.

St eni primo in fidei fun-
damento firmiter atq; si-
deliter credendum: q; de-
us propter suam bonita-
tem immensam: creauit
in principio ex nihilo ce-
lum ⁊ terram: et omnia que in eis sunt.
Creauit autem angelos substantias sim-
plicissimas intellectuales: quibus de-
dit liberum arbitrium eligendi bonum
vel malum. Unde immediate post an-
gelorum creationem: lucifer magnus
angelus cum multitudine copiosa con-
uersi sunt in arcum prauum: inclinantes
se ad malum nolentes esse deo subiecti
vnde propter eorum superbiam: statim
cecidit de celo in profundum inferni.
Et tanto turpiores sunt effecti quan-
to fuerit pulchriores: ⁊ conuerſi in dā-
nationem eternam. Boni autem an-
geli liberum arbitrium posuerunt in bo-
num: ⁊ in eo fuerunt cōfirmati: per gra-
tiam semper deo diligentes semper ipsi
venerantes: ⁊ sine fine ipsum colaudan-
tes ⁊ dicētes. Sanctus sanctus sanctus
deus sabaoth: pleni sūt celi ⁊ terra
glā tua osanna in excelsis. Creauit quo-
q; deus ornamenta celorum: solem vi-
delicet ⁊ lunam: ⁊ stellas: et omnia que i
eis sunt. Volucres celi: ⁊ pisces maris
⁊ arbores terre: ⁊ omnes plantas: cūcta
quoq; animalia in genere suo. Et cum
ipse deus omni bona in sua natura cre-
asset. Sexta die formauit hominem de
limo terre: et ad imaginem ⁊ similitudi-
nem suam creauit illum: hoc est fecit eū
creaturam intellectualem: quoniam si-
militudo quā habemus deo: non est p
hanc formam humanam corpulentam
sed propter memoriam: intellectum: et
voluntatem: pe r que ipsi deo assimilā-
mur. De costa vero viri domantis for-
mauit deus mulierem sibi sociam: et
vocauit virum adam: ⁊ mulierem eūq;
deditq; eis dominium super volucres

cellet pisces maris et cuncta animantia
gradientia super terram: posuitque col
deus in paradiso voluptatis quem vo
camus paradisu terrestris ubi erat oēs
fructus terre. Erat quoque pomum in
medio paradisi vocatu lingium sciētie
boni et mali. Et pcepit eis deus ut de
omni fructu comederent de ipso autem
lingno boni et mali non gustaret quia
quicunq; bona de eodem comederet morte
moreretur. Serpens aut iniquus. i. ipse
lucifer qui de celo ceciderat volēs ut ita
homo caderet de gratia dei sicut ipse pes
simus fecerat induxit primo mulieres
scilicet euā ad comedēdū de ipso pomo
vestito que cū gustasset et vidisset quot
esset delectabile dedit ade viro suo. Et sic
ambo contra dei obedientiam peccave
runt et vtriusq; oculi aperti sunt ad pec
catū propter quod ipsi et omnes quicū
q; ex eis nati sunt fuerunt damnati in
inferno vsq; ad aduentū christi q; p eius
passionem et resurrectionem liberavit
ab inferno omnes saluandos. Et quid
quid in magno processu biblie legimus
ab adā vsq; ad aduentū christi totū in
figura nostre salutis factum est demon
strans ipsum christum venturū q; opa
tus est salutem nostram in medio terre
Omnia ergo in figura precesserunt que
ipse i ministerio adimpleuit. Et ideo di
xerat: Non veni soluere legē sed adim
plere. Quare in cruce pendens cū om
nia compleuisset vltimo dixit consum
matū est. hoc est dicere. Complete sunt
figure implete sunt leges et omnes pro
phetie de me loquentes et ideo de me
omnia finē habent. Idē ergo creatio
vniuersi et primi peccati commissio et no
stra redemptio que omnia in principio
huius operis sub breuitate sūt dicta ut
diligens lector melius intelligat que
inferius sunt dicenda.

Rubrica de cursu totius mundi

Sciendū ē quod cursus totius
mūdi a creatiōe vsque ad finē
seculi distinguitur in tria tpa.

Prīmū tempus vocatur tempus le
gis nature. Secundum dicitur tempus
scripture. Tertium dicitur tempus le
gis gratie. Primus. n. dictum ē tem
pus legis nature q; homines nō habue
runt aliquē ordinem viuendi nisi secu
dus naturā. Et hic modus viuendi re
gulariter in duabus regulis principalis
continetur. Prima est hoc facias alijs
quod velis tibi fieri. Secundum est
nemini facias quod nō vis tibi fieri: et
totus hoc tempus nature durauit vsq;
ad moyses cui data est lex scripta et du
rauit hoc tempus annis. 3579

Secundum tempus dicitur tempus
legis scripte: quia homines vixerunt to
to illo tpe sū leges scriptā q; data fuit a
deo moysi sū quā populus dei viuere
deberet. Et hoc pncipalit ptnet decēs
pcepta q; in duabus tabulis data fuerit mo
ysi in monte sinay. Et ex tunc homines
ceperunt viuere super terram secundus
mandata dei quo ad deum et quo ad
proximum. Et totum hoc tempus le
gis scripte durauit vsq; ad aduentū xpi
qui nobis tempus gratie apportauit et
durauit hoc tempus annis 4000. i. 610.
Tertium tempus dicitur tem
pus legis gratie quia hoc tempore data
est nobis gratia nostre salutis per adue
ntum christi. Et hec lex cōsistit in euange
lio ubi datur nobis alius ordo et alius
modus viuendi q; fuerit datum in lege
scripture patribus nostris: quoniam tem
pore legis scripte deus promittebat no
bis temporalia: fructus videlicet frumē
ti: et vini: et olei: et similia. Sed per euan
gelium pmissa sunt nobis spiritualia
dicente xpo: gaudete et exultate: quoniam
merces vā copiosa est in celis. Et hoc
tempus perdurabit vsq; ad finem secu
li: cuius terminus ignoratur.

Rubrica de etatibus mundi.

Sciendū est q; mundus habet
etates suas per totum cursu

sū sicut habet homo. Nam mundus
habet sex etates vsq; ad finem suum.

Prima fuit ab adā vsq; ad noe quo
tempore propter iniquitatem homini
mala multiplicata sunt super terram in
tantum q; penitus deum fecisse homi
nē. Et durauit hec etas annis. 1656.
Elij. Secunda etas fuit a noe vsq; ad
abraam: quo tempore fuit diluuius. Et
noe cum omni genere animalium fuit
reseruat in arca: et durauit annis. 912.
Tertia etas fuit ab abraā vsq;
ad dauid: quo tempore fuit etas data cir
cuncisiō ipsi abrae in signum remissiōis
peccati originalis: et durauit annis. 430.
Quarta etas fuit a dauid vsq; ad
transmigrationem babilonis: quo tem
pore fuit facta ipsi dauid certa de xpo re
promissiō: de qua in psalmos: ubi dici
tur. Iurauit dominus dauid et non fru
strabitur eum: de fructu ventris tui po
nam super sedem meā: et durauit annis
cccc. Quinta etas fuit a transmigra
tione babilonis vsq; ad xpm: quo tempo
re per ipsam transmigrationem figura
ta est nostra transmigratione de statu dā
nationis ad statum salutis eterne: et du
rauit annis. cccc. lxxviii. Sexta etas
est a xpo vsq; ad finem seculi: quo tem
pore habemus gratiam nostre salutis: et
huius etatis duratio est nobis igno
ta: quia huius temporis momenta de
reueruisti sua potestate. Unde ab adā
vsq; ad xpm fuerunt anni. 5. l. 90. S; est
etiam septima que erit etiam a fine
mundi vsq; in eternum: quo tempore
dabitur requies eterna bonis: et pena
eterna malis: et hec vltima bene conue
nit cum die septimo: in quo deus que
uit ab omni opere quod fecerat. Unde
ex his sex etatibus in mundo, est septi
ma in requie: completur cursus totius
mundi.

**Rubrica de decem pceptis le
gis.**

Sciendū est q; tempore legis
scripture datus fuit moysi de
calogon idest decem pcepta
legis in montem sinay. Que

quidem pcepta fuerunt data in dua
bus tabulis lapideis. Quorum tria sūt
vel fuerunt scripta in vna tabula: et se
ptem in alia. Prima tria pertinent ad
reuerentiam et honorem et laudem om
nipotentis et summi creatoris dei: et do
mini nostri: et alia septem pertinent ad
amorem et charitatem et dilectiones p
ximi. Prima tria pcepta que fuerunt
scripta in prima tabula: sunt ista: et ecce
primum pceptum. Non adorabis
deos alienos: et per hoc prohibetur no
bis adorare et orare solem: vel lunam si
ue imagines: et omne aliud sculptile: si
ue aliam re extra deum quia esset idola
tria. Secundum pceptum est scilicet.
Non assumes nomen dei tui in
uanum: et per hoc prohibetur nobis iu
rare in uanis et sine causa: et dicere mē
datum: vel etiam in uanis rebus nomi
nare nomen dei: et aliorum sanctorum

Tertium. Memento vt diem sab
bati sanctifices. Et per hoc prohibetur
nobis laborare diebus festiuis: et ma
xime diebus dominicis. vel facere ali
quod opus seruale in eis. Sed nobis
precipitur q; debeamus stare in oratio
nibus: et deuotionibus: et in offitijs
ecclesiasticis. Et custodire nos a peccat
is. Et hec sunt illa tria que pertinet ad
honorem dei. Septem alia que per
tinent ad amorem proximi: sunt ista:
scilicet. Quartum honora patrem tu
um et matrem tuam. Et per hoc preci
pitur nobis esse obediētes parenti
bus et maioribus nostris: et habere eos
in reuerentia. Et post eorum mortem
etiam orare pro eis: ut sicut fuimus obe
dientes in vita: ita simus recognosce
ntes in morte. Quintum. Non occi
des: et per hoc prohibetur nobis om
nis lesio proximi: siue ipsum occiden
s

do: siue ipsum percutiendo: vel blasphemando: vel diffamando: quia per omnes istos modos possumus offendere proximum contra hoc mandatum.

Sextus. Non meaberis: et per hoc prohibetur nobis omnis actus luxuriosus: et omnis voluntas luxuriosa: siue cum desiderio: siue cum verbis inhonestis: siue in actu siue in opere committatur. Septimum. Non furum facies. Et per hoc prohibetur nobis subtrahere res alienas: vel eas retinere contra voluntatem domini. Octauum. Non loqueris falsum testimonium contra proximum tuum: et per hoc prohibetur nobis dicere aliquid verbum falsum in damnum proximi: siue in iudicio: siue extra iudicium: siue in iuramento: siue sine iuramento: vel etiam prohibet nobis facere veritatem: ubi necessitas constringit. Nonum. Non concupisces rem proximi tui. Et per hoc prohibetur nobis desiderare res alienas: quoniam non debemus desiderare res alienas cum damno proximi. Decimum. Non concupisces uxorem proximi tui. Et per hoc prohibetur nobis desiderium vituperandi domum proximi: tam circa uxorem quam circa filias vel ancillam: vel aliam personam sibi coniunctam. Et est sciendum quod nos tene mur ita bodie ad obseruantiam horum mandatorum: sicut tenebantur primi patres legis antiquae. Unde qui non obseruant ipsa precepta peccant mortaliter.

Rubrica de articulis fidei.

Sciendum est quod tota lex euangelij: que est vera fides catholica est nobis data tempore gratie: que consistit in duodecim articulis: qui colliguntur principaliter in tribus locis id est tribus symbolis. Primum vocatur symbolum apostolorum.

quia apostoli ipsum composuerunt. quod credo paruum appellamus. Et incipit. Credo in deum patrem omnipotentem etc. Secundum vocatur symbolum nicenum. quia factum fuit in synodo nicena. licet in constantinopolitana fuerit reformatum. Item quam formam cantat tota ecclesia greca et latina. Et hoc vocamus credo magnus. quod incipit. Credo in unum deum patrem etc.

Tertium vocatur symbolum athanasij. quia sanctus athanasius ipsum fecit et incipit. Quicquid vult saluus esse etc. qui quidem articuli sunt isti prout in primo symbolo apostolorum fuerunt appositii.

Primus articulus. Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre. et per hunc articulum debemus credere omnipotentiam dei. per quam ipse creauit ex nihilo celum et terram et omnia que in eis sunt. Et illum articulum apposuit Petrus princeps apostolorum. Secundus articulus. Et in iesum christum: filium eius unicum dominum nostrum: et per hunc ostenditur: quod non solum debemus credere in patrem sed etiam in filium eius: qui est deus et dominus noster: sicut pater. Et illum articulum apposuit Andreas.

Tertius articulus. Qui conceptus est de spiritu sancto: natus ex maria virgine: et per hunc debemus credere quod christus filius dei non fuit conceptus in ventre virginis marie de peccato carnis sicut alij homines: sed de virtute spiritus sancti: et illum articulum apposuit Iacobus maior: qui dicitur zebedeus.

Quartus. Passus sub pontio pilato: crucifixus: mortuus et sepultus. Et per hunc debemus credere iesum christum veram habuisse passionem: mortem: et sepulturam: per quem nobis demonstratur ipsum christum fuisse verum hominem. Et istum articulum apposuit Iohannes. Quintus. Descendit ad inferos.

tertia die resurrexit a mortuis. Et per hunc credere debemus: quod ante resurrectionem suam christus descendit ad inferos: unde extraxit patres qui omnes descenderunt ad lybbum. Et post quod eos traxit de inferno resurrexit a mortuis in vero corpore glorificato. Et istum articulum apposuit Philippus. Sextus. Ascendit ad celos: sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Et per hunc debemus credere: quod christus post resurrectionem suam: post quadraginta dies ascendit ad celos et sedet ad dexteram patris: ut esset in illa gloria cum humanitate assumpta: qua fuerat antequam humanitatem assumeret: quoniam tanquam deus semper fuerat apud patrem: sed tanquam homo erat in mundo: et ideo aliecit in celum: ut ibi esset etiam tanquam homo ubi eternaliter fuerat tanquam deus. Et istum articulum apposuit Bartholomeus.

Septimus. Inde venturus est iudicare viuos et mortuos. Et per hunc debemus credere: quod christus deus et homo debet venire in fine mundi ad iudicandum totum mundum: videlicet saluandos et damnandos. Et istum apposuit Thomas. Octauus. Credo in spiritum sanctum: et per hunc debemus credere in spiritum sanctum: qui est tertia persona in trinitate: quoniam sicut in primo et in secundo articulo demonstratur est quod debemus credere in patrem et filium: ita debemus credere in spiritum sanctum: qui ab utroque procedit scilicet a patre et filio. Et istum apposuit Mattheus. Nonus. Sanctam ecclesiam catholicam sanctorum communionem. Et per hunc debemus credere ecclesiam catholicam: esse veram dei ecclesiam cuius caput est romanus pontifex tanquam vicarius iesu christi. Et debemus credere: quod illi qui sunt in ecclesia catholica habent communionem cum omnibus sanctis in omnibus orationibus suis. Et istum apposuit Iacobus minor: qui dicitur al

phai. Decimus. Remissionem peccatorum. Et per hunc credere debemus quod in ecclesia catholica est potestas remittendi peccata per sacramenta ecclesie: et maxime per sanctam penitentiam. Quia data est potestas sacerdotibus absolueri homines a peccatis suis. Et istum apposuit simon qui dicitur zelotes. Undecimus. Carnis resurrectiones. Et per hunc debemus credere quod in die iudicii debemus resurgere cum corporibus nostris ad reddendum rationem de factis nostris: que fecimus in hac vita. Et istum apposuit Thadeus. Duodecimus. Vitam eternam: et per hunc credere debemus quod in die iudicii qui bona egerunt ibunt in vitam eternam: qui vero mala in ignem eternum. Et istum apposuit Mattheus: ultimus apostolorum: positis loco iude proditoris. Et istos omnes articulos tenemus omnes sine aliqua dubitatione firmiter credere. Et qui hoc non crediderit saluus esse non poterit.

Rubrica de sacramentis ecclesie et nota.

Sciendum est quod septem sunt sacramenta ecclesie catholice que nobis data sunt tempore gratie: in remissionem peccatorum: quorum sacramentorum quinque sunt necessaria ad salutem. id est ad hoc ut aliquis beatum statum salutis: oporteret ipsa quinque sacramenta recipiat: vel saltem recipere non preueniat si forte breue non preueniat. Et alia duo sunt voluntaria: quod scilicet baptisma et eius voluntate illa recipere: et ex sua voluntate non accipere: et tunc non peccat. Primum autem quinque sunt ista.

De baptismo et quid sit scies.

Baptismus. istud est primum sacramentum: quod est sanctorum omnium aliorum sacramentorum: sine quo aliquis saluus esse non potest. Et est sciendum quod triplex est baptismus. Quoniam aliquis vocatur baptismus sanguinis: et hoc est

Nicolaus

Matthias

Petrus

Andreas

Iacobus

Iohannes

Bartholomeus

Thomas

Mattheus

Iacobus

Simon zelotes

Thadeus

Mattheus

Triplex baptis
Sanguis
Flumen
Flumen

quando aliquis occiditur pro christo: si talis non esset baptizatus intelligitur per martyrium baptizatus in sanguine suo: et hunc baptismum habuerunt innocentes: quos herodes fecit occidere pro christo. Secundus est baptismus fluminis id est spiritus sancti: et hoc est quando aliquis querit baptizari. et non habens qui eum baptizet: moritur in tali desiderio: hic intelligitur baptizatus in virtute spiritus sancti: vel etiam si quis crederet se baptizatum: et videret tanquam christianus: et tamen in veritate non habuisset baptismum: iste intelligitur baptizatus in gratia et virtute spiritus sancti: propter credulitatem et fidei observantiam. Tertius est baptismus fluminis id est aque. Et istum facit ecclesia catholica quondam: et potest dari a quocunque vel viro vel muliere: iudeo vel pagano: heretico vel excommunicato: dummodo habeat intentionem baptizandi: et dummodo in forma debita conferatur: scilicet dicendo. Ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. proijciendo ter aquam super caput pueri baptizandi. Sed cum solemnitate ecclesie solus sacerdos potest baptizare: vel in absentia sacerdotis: diaconus. Et hoc sacramentum tante virtutis est: quod mundat baptizatum ab omni peccato: tam originali quam actuali: siue sit mortale siue sit veniale. Et hoc sacramentum non datur nisi semel. Nec iteratur si in necessitate fuerit datum: sine solemnitate ecclesie: dummodo sit debita forma servata: ut supra dictum est. Sed potest suppleri solemnitas: que ex necessitate fuerat omissa scilicet vincens et cetera.

Quando autem dubitatur quod aliquis non sit baptizatus debet tunc baptizari sub hac forma. Si tu es baptizatus ego non te baptizo. Sed si tu non es baptizatus ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.

De crismatione.

Crismatio. et istud non potest dari nisi ab episcopo. Et fit electione crismatis in fronte. Et nominatur sacramentum confirmationis: quia confirmat gratiam spiritus sancti: que per baptismum collata est vel fuerat. Et hoc sacramentum datur tantum semel: sicut baptismus: quoniam etiam hoc sacramentum est irreiterabile. Et non potest dari nisi baptizatis. Et est notandum quod in hoc sacramento et in baptismo contrahitur cognatio spiritualis. Unde sacerdos baptizans efficitur compater patris et matris pueri baptizati. Item illi qui tenent puerum ad baptismum: vel ad confirmationem: omnes efficiuntur copatres patris et matris pueri saltem baptizati: vel confirmati. Et omnes tales sunt patres spirituales ipsius pueri: puer autem efficitur frater spiritualis filiorum suorum patris spiritualis: quos vulgariter sanctulos appellamus. Et si cut dictum est de presbytero baptizante quod efficitur compater patris et matris pueri: ita dicendum est de episcopo in confirmatione: quia et ipse efficitur compater patris et matris pueri confirmationis: et efficitur patruus siue pater spiritualis pueri. Et est sciendum quod tantus vnus vel duo ad plus sunt admittendi ad copaternitatem: siue sint viri siue mulieres. Et hoc est seruandus tam in baptismo quam in crismatione: nisi ex dispensatione episcopi ex iusta causa plures quam duo admitterentur. Et est etiam notandum quod qui non est baptizatus non admittitur ut sit compater in baptismo. Et simili modo qui non est crismatus non admittitur ut sit compater in confirmatione. Nec etiam admittitur religiosus vel religiosus: et hoc omnia sunt bene mentitenda propter causas quotidie occurrentes.

De penitentia.

Comitatio
Confessio
Satisfactio

Penitentia: et hoc est sacramentum necessarium omnibus si delictis christianis qui sunt in eterne discretionis: et debent habere contritionem cordis: confessionem oris: satisfactionem operis. i. facere penitentiam in iunctam pro peccatis. Et hoc sacramentum non potest dare nisi sit sacerdos qui habet potestatem ligandi atque solvendi. Et per hoc sacramentum remittuntur omnia delicta dummodo sacerdos habeat auctoritatem et peccator bonam contritionem. Et potest homo hoc sacramentum totiens accipere quotiens se sentit in peccato: tamen ecclesia catholica ordinavit: quod saltem semel in anno quilibet christianus postquam peruenit ad etatem discretionis que est quatuordecim annorum in masculo. et vnde cum in femina debeat ad hoc sacramentum penitentie venire ad minus i quadragesima: confiteri omnia peccata sua et complere penitentiam sibi iniunctam non existens in peccato mortali: quoniam aliter sibi non prodesset. Et notandum est quod id quod supra dictum est de confitendo semel in anno intelligitur pro secularibus: quoniam clerici debent saltem ter in anno confiteri et communicare: scilicet in natiuitate domini: in resurrectione et in pentecostem: illi autem qui sunt sacerdotes nunquam debent celebrare nisi prius per confessionem mundent se a peccatis: si se sentiunt in aliquo peccato mortali existere.

De eucharistia.

Eucharistia id est sancta communicatio corporis christi. Et sacramentum summe reuerentie et excellentis perfectionis: quoniam coniungit hominem cum christo. Et hoc sacramentum conficitur de pane frumenti et non ordei vel alterius granit et potest confici tam in azimo quam in fermentato: est tamen sciendum quod sanctum ritum ecclesie romane omnes latini tenentur conficere in azimo secundum institutum ecclesie: et si latinus sacerdos conficeret in fermentato peccaret mortaliter. Breve autem conficiunt in fermentato secundum ritum ecclesie orientalis et si grecus sacerdos conficeret in azimo etiam peccaret mortaliter quia faceret contra ritum ecclesie sue. Verba autem substantialia ad hoc sacramentum sunt ista. Hoc est enim corpus meum. Sanguis autem christi de vino vitis conficitur non autem de aceto vel de agresto et ponitur modica aqua que sit pura et naturalis: nec debet poni aqua rosata vel alterius conditionis. Verba autem substantialia huius sacramenti sanguinis sunt ista. Hic est enim calix sanguinis mei noui et eterni testamenti mysterium fidei qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc autem sacramentum corporis et sanguinis nemo potest conficere nisi sit sacerdos qui rite sit ordinatus secundum formam et ritum ecclesie que prebat ecclesia. Et hoc sacramentum non debet dari nisi personis que iam habeant etatem discretam ut possint cognoscere reuerentiam sacramenti. Et non debet dari nisi contritis et confessis quoniam nemo debet ausus esse hoc sacramentum assumere nisi sit mundus ab omni peccato aliter sibi iudicium manducat et bibet. Et tenetur quilibet christianus in etate debita constitutus saltem in pascha: hoc sacramentum suscipere. Et est notandum quod quando sacerdos in missa communicat semper totum corpus et sanguinem sumat quando autem populus communicat non datur eis sanguis christi: sed solum corpus et hoc propter piculum spargendi. Et tamen accipiendo corpus assumit etiam sanguinem quoniam in ipso corpore consistit etiam sanguis.

De extrema unctione. i. vltima.

Extrema unctio est sacramen-
tus ecclesie qd datur morienti
bus in extremitate constitutis.
Et debet dari per manum
sacerdotis. Et hec unctio cum oleo in
firmorum fit in omnibus sensibus cor-
poris: videlicet in oculis auribus in
manibus in ore in pedibus et in manibus.
Et est notandum qd hoc sacramentum da-
tur ad remissionem venialium peccato-
rum que remanserunt in infirmo. Un-
de qui a cum quolibet sensu peccare po-
tuit quilibet sensus inungitur. Et ideo
non consuevit ecclesia dare hoc sacra-
mentum paruulis: quia ipsi non habent pec-
cata huiusmodi. Sed datur tantum di-
scipulis qui habuerunt etatem peccandi.
Et hoc sacramentum datur tantum se-
mel in eadem scilicet infirmitate. Sed
si aliquis infirmaretur in diuersis infir-
mitatibus ad mortem posset in qualibz
infirmitate vngi. Et hec quinqz sacra-
menta vocantur sacramenta necessitatis quo-
niam quilibet christianus debz omnia
quinqz habere si potest: alia autem duo
vocantur voluntaria quoniam in volu-
tate hominis vel mulieris e ea velle re-
cipere vel non recipere: unde constri-
gitur ipsa recipere: et ideo dicuntur vo-
luntaria: et sunt ista quorum primum e.

De matrimonio: et quid sit vide-
bis.

Matrimonium. hoc sacramentus
fuit diuinitus institutus i pa-
radiso terrestri ante qd ad pec-
caret quando dixit: et derelin-
quet homo patrem et matrem et ad here-
bit uxori sue: et erunt duo in carne vna
et. Hoc autem sacramentum contra-
bitur per consensum de presenti viri et
mulieris dicendo vnus ad alteru. Ego
accipio te in meam uxorem legitimam
Et illa dicat versa vice. Et ego te acci-
pio in meum virum siue maritum legit

timum. Et hec verba vel similia sunt il-
la que denotant consensum de presen-
ti. Et hoc sacramentus debet intervenire
inter personas ad hoc legitimas. Et
delicet in etate habili ad matrimonium
que quidem etas est quattuordecim an-
norum in masculo: et duodecim in muli-
ere. Item tales persone debent esse
solute hoc est non obligate alteri coniu-
gio: nec etiam alicui solemniter voto con-
tinentie vel religionis. Item nec debent
esse coniuncte in consanguinitate vel af-
finitate vsqz ad quartum gradum: nec
super hoc aliquis dispensare potest ni-
si papa. Item nec debent esse coniun-
cte in cognatione spiritualis in compa-
ternitate de qua dictum est supra in sa-
cramento confirmationis. Item de-
bent esse persone eiusdem fidei: quoni-
am christianus cum iudea: vel pagana
non potest contrahere matrimonium:
et si contrahant nullum est matrimoni-
um. Item nec catholicus cum heretico vel
schismatico debet contrahere: si tamē cō-
trahat tenet matrimonium: quia ba-
ptizati sunt: sed ipsi peccant mortaliter
taliter contrahendo. Est quoqz notan-
dum qd nuptie non possunt omni tem-
pore celebrari quoniam ecclesia prohibet
celebrari nuptias ab aduentu dñi vsqz
ad octauam epiphantie. Et a septuagesi-
ma vsqz ad octauam pasche: et a tribz die-
bus rogationum qui sunt imediate an-
te ascensionem vsqz ad octo dies post
pentecostes. Istis autem temporibus
prohibitum est facere nuptias quoniam
debemus his temporibus vacare deuotio-
nibus et orationibus: non autem laci-
uiis et festiuitatibus secularibus. Et si
quis his prohibitis temporibus nupti-
as celebrauerit peccat mortaliter. Est
etiam sciendum qd clandestine nuptie.
id est occulte siue clandestine matrimo-
nia sunt prohibita ab ecclesia: nec debz
aliquis clericus esse presens occultis
sponsationibus sub pena suspensionis

Temp⁹ qd
prohibet nup

Infinito

Infinito

Infinito

xii

De sacramento ordinis.

Ordo est sacramentum qd con-
fertur ministris ecclesie. Et co-
tinet nouem ordines ad simi-
litudinem curie celestis que
habet. ix. ordines angelorum. Unde in
ecclesia nostra ista habemus etiam no-
uem ordines clericorum. Quorum or-
dinum quinqz primi non sunt sacri. id
est non habent votum continentie. Et
alii quattuor sunt sacri ordines quia ha-
bent votum continentie sibi annexum
Primi quinqz sunt isti. Prima tonsu-
ra: hostiarius: lector: exorcizatus:
et acolitus. Et nota qd quia isti no snt
sacri ordines. Ille qui habz istos potest
transire ad secularem vitam: et potest con-
trahere matrimonium. Alii vero quat-
tuor qui sunt sacri ordines: sunt isti vi-

delicet subdiaconatus. Diaconatus pr-
sbyteratus et pontificatus qui est ordo
episcopalis. Et quia isti quattuor sunt
sacri. ideo qui habet aliquam istorum no
potest ulterius transire ad seculum quo-
niam ita ligant hominem ad ecclesiam
qd non potest ulterius ab ea recedere.
Et qui habet ordinem sacrum tenetur di-
cere officium totum: nec potest ordina-
tus ad aliquem sacrum ordinem. vnqz
contrahere matrimonium: quia taliter
ordinatus emittit ritum continentie
secundum ritum romane ecclesie. Per-
mittit tamen ecclesia qd greci clerici pos-
sint vti in diaconatu: et sacerdotio suis
uxoribus quas vnitas et virgines in mi-
noribus ordinibus acceperunt etias se-
cas acceperunt in subdiaconatu quoni-
am ipsi non habent apud eos subdia-
conatum pro sacro ordine. Et hunc ritum
permittit ecclesia et tollerat. Est autē sciē-
dum qd solus episcopus potest hoc sa-
cramentum ordinis conferre licet ab-
bas possit suos monachos tonsurare et
facere hostiarios et lectores in monaste-
rio suo. Sed ordinem acolitus confer-
re non potest. Sed vt sciat quilibet cle-
ricus officium suum vel qd sibi spectat
pro quolibet ordine est sciendum qd pri-
ma tonsura non habet speciale officium
in ecclesia catholica: sed dat fundamen-
tum ad alios ordines sicut baptismus
est fundamentum aliorum sacramento-
rum. Hostiarius debet pulsare campa-
nas et claudere et aperire ecclesiam et cu-
stodire sacramentum. lector debet legere
lectiones et benedicere panes et omnes
fructus nouos. Exorcizatus debet abiu-
rare demones et expellere excommuni-
catos de ecclesia: et portare aquam bene-
dicendam in ecclesia Acolitus debz por-
tare cerophorarius et accendere lumina
ecclesie. et vinum et aquam preparare
in circulis siue ampulis ad missam
Subdiaconus debet dare aquam ad lauā-
dum manus presbyteros in celebratioe

Hostiarius

lector

Exorcizatus

Acolitus

Subdiaconus

missa: debet ministrare diacono et debet lavare foveas altaris et corporalia: et debet portare calicem cum patena ad altare et cantare epistolam. Diaconus debet ministrare ad altare presbytero et baptizare et predicare et cantare euangelium in ecclesia sancta dei tam pro viuis quam pro defunctis: et potest dicere dominus vobiscum in officio quod non potest facere subdiaconis vel ordinatus in minoribus ordinibus. Et est tamen intelligendum quod licet quilibet possit baptizare occurrente necessitate: ut supra dictum est in sacramento baptismi: nullus tamen potest baptizare cum solemnitate ecclesie nisi presbyter diaconus et episcopus. Et tunc diaconus potest cum solemnitate ecclesie baptizare quando presbyter haberi non potest. Sacerdos debet sacrificium offerre id est missam celebrare et benedicere populum et preesse: id est potest habere curam animarum: quia habet potestatem ligandi atque solvendi debet etiam predicare et baptizare: episcopus debet iudicare interpretari id est declarare scripturas populo et debet consecrare ecclesias et altaria et benedicere ornamenta ecclesie. Debet etiam confirmare: id est crismare pueros in fronte et offerre: id est missam celebrare vel dicere et ordinare clericos ad omnes ordines: debet predicare et baptizare. Et est notandum quod ille qui est sacerdos tenetur celebrare missam saltem in diebus solemnibus: licet nullum beneficium habeat: quoniam ex sola gratia sibi collata in receptione ordinis sacerdotalis ad hoc obligatur dicente apostolo. videte ne inuacuius gratiam dei recipiatis. Et est notandum quod sacramentum ordinis est tante excellentie quod facit clericum ministrum christi seu militem ecclesie. Unde quilibet clericus habet tria magna privilegia per militiam clericalem. Primum est privilegium persone: habet ad defensionem persone sue: quoniam quilibet verberans clericum est excommunicatus ipso facto excommunicatione maiori. Secundo privilegium est privilegium fori: quoniam nullus clericus potest civiliter nec criminaliter iudicari in foro seculari. Tercium privilegium est privilegium iurisdictionis: etiam si ipse clericus vellet vel consentiret processibus vel sententia taliter coactus est nullus ipso iure. Tertium privilegium est privilegium rerum ipsorum clericorum: quoniam bona sive res ecclesiarum vel clericorum debent esse libera nec debet habere aliquam angariam sive gabelam positam per potestatem secularem: sed debent esse exempta atque absoluta ab omni onere. Et pena est excommunicationis si quis hoc privilegium violaverit. Et est sciendum quod diverse etates sunt necessarie in ordinibus ecclesiasticis. Et si episcopus ordinaverit infra etatem legitimam suspenditur a collatione illius ordinis in quo peccavit taliter ordinando. Et clericus taliter ordinatus ante etatem legitimam remanet suspensus ab executione illius ordinis taliter suscepti id est non potest exercere officium illius ordinis donec perveniat ad etatem legitimam. De cetero sunt etates que in quolibet ordine requiruntur scilicet. Prima totum que requirit ad minus etatem septem annorum completorum. Quatuor autem maiores ordines requirunt etates discretas: scilicet tredecim annorum completorum vel saltem duodecim. Subdiaconatus requirit etatem xxii. annorum completorum. Diaconatus requirit etatem xxiii. annorum completorum. Presbyteratus requirit xxv. annorum completorum. Episcopatus vero ordo requirit etatem xxvii. annorum completorum. Nec potest aliquis dispensari ut infra predictas etates alique ordinari possit et maxime in ordinibus sacris nisi papa. Et est sciendum quod hoc sacrum ordinis non datur nisi semel quod irreiterabile. si tamen aliquid in ordinatio fuisset per errorem premissum debet caute supplere.

facto excommunicatione maiori. Secundo privilegium est privilegium fori: quoniam nullus clericus potest civiliter nec criminaliter iudicari in foro seculari. Tercium privilegium est privilegium iurisdictionis: etiam si ipse clericus vellet vel consentiret processibus vel sententia taliter coactus est nullus ipso iure. Tertium privilegium est privilegium rerum ipsorum clericorum: quoniam bona sive res ecclesiarum vel clericorum debent esse libera nec debet habere aliquam angariam sive gabelam positam per potestatem secularem: sed debent esse exempta atque absoluta ab omni onere. Et pena est excommunicationis si quis hoc privilegium violaverit. Et est sciendum quod diverse etates sunt necessarie in ordinibus ecclesiasticis. Et si episcopus ordinaverit infra etatem legitimam suspenditur a collatione illius ordinis in quo peccavit taliter ordinando. Et clericus taliter ordinatus ante etatem legitimam remanet suspensus ab executione illius ordinis taliter suscepti id est non potest exercere officium illius ordinis donec perveniat ad etatem legitimam. De cetero sunt etates que in quolibet ordine requiruntur scilicet. Prima totum que requirit ad minus etatem septem annorum completorum. Quatuor autem maiores ordines requirunt etates discretas: scilicet tredecim annorum completorum vel saltem duodecim. Subdiaconatus requirit etatem xxii. annorum completorum. Diaconatus requirit etatem xxiii. annorum completorum. Presbyteratus requirit xxv. annorum completorum. Episcopatus vero ordo requirit etatem xxvii. annorum completorum. Nec potest aliquis dispensari ut infra predictas etates alique ordinari possit et maxime in ordinibus sacris nisi papa. Et est sciendum quod hoc sacrum ordinis non datur nisi semel quod irreiterabile. si tamen aliquid in ordinatio fuisset per errorem premissum debet caute supplere.

Et est sciendum quod hoc sacrum ordinis non datur nisi semel quod irreiterabile. si tamen aliquid in ordinatio fuisset per errorem premissum debet caute supplere.

De

Rubrica de officio missae et observandis

Missae debet quotidie fieri potest in ecclesia celebrari pro salute tam vivorum quam mortuorum. Nec potest missa celebrari super altare non consecrato sine licentia episcopi et debet dici in die et non in nocte preter duas noctes. Videlicet natiuitatis domini et resurrectionis: in ecclesia introduxit ut ipsa missa que in nocte resurrectionis deberet cantari dicitur in sabbato sancto. In qua missa dicitur illa oratio. Deus qui hanc sacrificii missam nocte etc. Sunt tamen quedam ecclesie que celebrant etiam in nocte sancte Iohannis euangeliste missam de eius vigilia quam propter festum sancti Ite phani non potest ecclesia celebrare de nocte. Et est sciendum quod si sacerdos preter has noctes celebret missam ante diem sine speciali dispensatione episcopi peccat mortaliter. Unam tantam missam debet sacerdos una die celebrare. Et beatus Iulius sacerdos qui unam solam potest digne celebrare. Sed in natiuitate domini potest quilibet sacerdos tres missas celebrare. Unam videlicet in media nocte. Secundam in aurora. Terciam vero hora tertiarum. Ita tamen quod non accipiat perfusionem calicis id est lotionem nisi in ultima missa: quoniam si sumeret non esset ieiunus unde non posset postea eadem die aliam missam celebrare: cuius missa debet celebrari ieiunio stomacho. Sunt tamen quidam casus in quibus cum licentia episcopi posset sacerdos duas missas eadem die celebrare: super quo episcopi providentia habet diligenter provideri. Item est notandum quod sacerdos non debet celebrare missam nisi dictis matutinis et prima alit faciens peccat mortaliter. Est etiam ad advertendum diligenter quod de his que pertinent ad solemnitatem sive reuerentiam missae nihil omittatur sicut sunt paramenta necessaria tam ad personam missae

sacerdotis quam ad ornamentum altaris: super quod debent esse tres tabulae et istinaria: debet esse etiam ad minus unus presbyter quando missa celebratur: qui adiuvet sacerdotem ad celebrandum. Et est notandum quod mulier non religiosa vel religiosa non debet administrare presbytero celebranti. Sacerdos autem celebrans debet habere bonam advertentiam in legendo et administrando ut obferuet omnia diligenter secundum ordinationem ecclesie. De diuino vero officio est sciendum quod diuiditur in septem horas canonicas: videlicet matutinum: Primam: Tertiam: Sextam: Nonam: Vesperos et Completorium. Quod quidem officium debet suis horis debitis dici. Et si ex legitima causa clericus sit impeditus debet potius horas preuenire quam se permittere preueniri ab ora. Et debet dici officium in loco honesto: non per viam vel per plateam sed in ecclesia si potest vel in alio loco conuenienti et honesto: pro laudando nomen domini dei nostri. Sicut dicit propheta: In ecclesiis benedicite dominum. Debet etiam clericus dicere officium cum corde sicut cum ore non enim debet habere os in choro et cor in foro ne vocem domini audiat dicentis per prophetam. Populus meus honorat me labijs cor autem eorum longe est a me. Nec solum debet esse intentus ad verba que ipse dicit. sed etiam ad verba que dicit socius qui se cum dicit officium. Est autem sciendum quod quilibet clericus habens beneficium vel ordinatus ad sacrum ordinem tenetur dicere officium suum secundum consuetudinem ecclesie sue. Sunt tamen omnes cardinales et omnes episcopi priuilegiati quod clerici sibi seruientes cuius cumque ordinis sint possint secum confortare in dicendo officium et reputant debitum sui officij persolvere. Si autem obligatus ad officium ipsum dicere pretermittat in parte vel in toto tenetur ipsum satisfacere nec potest absolui nisi

Dei in offi

In ecclesia

reficiendo: et ideo quislibet clericus debet cum magna cautela advertere ne suum officium pretermittat. Nam tanta est obligatio quam habet clericus ad divinum officium: quod etiam degradatus vel excommunicatus: vel suspensus: aut interdictus non potest sui officii pretermittere.

xiv

Rubrica de peccato in genere.

Sciendum est post sacramenta ecclesie per que nobis peccata remittuntur. De conditio. ne peccatoris. Unde est notandum quod peccatus generaliter loquendo est duplex: videlicet peccatum originale quod pervenit ab origine conceptionis in ventre matris: quia in peccatis concepti sumus. Et vocatur peccatum primum parentis: quoniam ab ipsis hoc peccatum traxit initium. Aliud est peccatum actuale quod propria auctoritate et consensu committitur. Et istud peccatum potest committi postquam quis pervenit ad septimum annum sue etatis: quod tunc dicitur habere voluntatem: ex qua potest peccare et non peccare. Originale autem peccatum ante tempus gratie id est ante aduentum christi remittebatur: propter circumcisionem. hodie vero remittitur per sacramentum baptismi: de quo sacramento super dictum est. Peccatorum autem actualium. Aliud est veniale: aliud est mortale. Veniale autem dicitur quia non occidit ad mortem: sed facilliter habet veniam: id est remissionem. Mortale vero dicitur quia occidit animam hominis ad mortem eternam.

xv

Rubrica de peccato veniali.

Venialia peccata sunt peccata levia que non sunt mortalia: id est non inferunt penam mortis eterne: sed aliquam penas temporalem: et talia peccata levia sunt si

cut est loqui verba ociosa. Item comedere vel bibere plusquam est necessarium: non tamen intelligas in tanta superfluitate quod transeat in peccatum gula quod est mortale. Item quando homo plus vel minus loquitur quam expediat. Item quando homo non humiliter tractat pauperes. Item quando tardius vadit ad ecclesiam quam debeat. Item quando plus dormit quam conveniat. Item quando magis exasperat reprehendendo proximum vel corrigendo: et magis transigitur quam debeat. Item quando dicit aliqua verba ficta ad complacentiam alterius ipsum laudando et adulando ei. Item quando in ecclesia dicit aliquid superbia vel derisoria vel vana non pertinentia ad divinum servitium. Item quando iurat non requiritur: licet iuret veritates: quia tunc si iuraret mendacius esset peccatum mortale et non veniale. Peccata autem et similia sunt peccata venialia. Est autem sciendum quod peccatus veniale remittitur multis modis. Primo per penitentiam. Secundo per dignam receptionem corporis christi. Tertio per asperionem aque benedictae. Quarto per orationes dominicas scilicet pater noster. Quinto per generalem confessionem que fit in missa vel in officio prime vel completorii: siue post predicationem. Sexto per benedictiones episcopi. Septimo per elemosynarum largitionem: quia si cut aqua extinguit ignem ita elemosyna extinguit peccatum. Octavo et ultimo per extremam unctionem id est quando datur oleum sanctum alicui infirmo prope mortem. In his omnibus modis peccata venialia remittuntur: et hoc est intelligendum quando homo non habet mortale delictum: quia tunc fit ei talis remissio. Existens autem in peccato mortali non potest habere remissionem venialium peccatorum nisi primo sit purgatus a mortalibus peccatis.

Rubrica de septem peccatis mortalibus.

xvi

Ecceata mortalia sunt septem quorum superbia caput et principium omnium est: per quas lucifer de celo cecidit: et homo

primus de paradiso terrarum expulsus est. Et omnium malorum scilicet peccatorum prouenit ex quocumque sunt principium semper est superbia hoc inobedientia mandato: tum dei: que quidem iobedientia pervenit ex fundamento superbie. Et autem eius conditio intelligat: sciendum est quod superbia committitur diversis modis. Et primo quando est inobedientia maioribus suis et despiciat equalis: et contemnit minores suos propter superbiam. Item quando contendit litigando et reclamando et vult omnes vincere ut appareat sapientior ceteris. Item quando per tactantiam se laudat: laudando et magnificando opera sua coram hominibus ut laudetur alijs. Item quando per hypocrisim ostendit se bonum et devotum et tamen est iniquus et magnus peccator. Item quando est pertinax et obstinatus in defendendo malum quod fecit vel dixit: nec vult confiteri se errasse propter eius superbiam ut videatur scire ultra ceteros. Item quando discordat cum alijs: accipiendo semper contrariam partem: ut discorde se a ceteris volendo sustinere suam opinionem contra veritatem et contra ceteris meliorem propter eius superbiam. Item quando presumptione novitatum fingit res novas et mirabiles se fecisse vel vidisse: ut reputetur notabilis inter ceteros: et laudetur ab hominibus. Item quando non recognoscit gratias sibi collatas a deo: sed potius attribuit eas suis meritis et virtutibus. Item quando desiderat et querit sibi maiores honores quam conveniant: et existimant se ipsum plus valere quam valeat propter suam superbiam. Et ex his et similibus modis committitur peccatum superbie quod est mortale peccatum.

xvii

De invidia quod est secundum peccatum mortale.

Invidia est secundum peccatum mortale quod est vitium insensibile: quoniam nocet tantum sibi et non alijs. Nam invidia

semper reddit hominem invidum in se metipso. Unde cum alia peccata mortalia videantur dare aliquam delectationem sensualem hoc invidum vitium nullam penitus delectationem dat: sed solam tristitiam semper habet. Committitur autem hoc peccatum multis modis. Primo quando quis gaudet de alieno malo et contristatur de alieno bono. Item quando desiderat malum alienum: et nolit bonum alienum propter eius invidiam. Item quando quis susurrat ioculato veredundias proximi sui ut diffamet proximum apud homines ne sibi equalis in virtute reputetur. Item quando in publico detrahit bonum: et reputatio in proximo: vel veredundiam sibi inferendo veredundando eam coram hominibus ut proximus despiciatur: ne possit reputari equalis sibi in fama vel aliqua virtute. Item quando quis impedit ne bonum aliquod perveniat ad proximum: siue faciat hoc cum verbis siue cum opere per se vel per alium. Et his et similibus modis committitur peccatum invidie quod est mortale peccatum.

De ira quod est tertium peccatum mortale.

Ira est tertium peccatum mortale quod est preter cetera dicta mortalia nocivum tam proprio subiecto id est ipsi homini tradendo quam primo contra quem transigitur. Sibi enim nocet nimis: quoniam facit hominem perdere rationem ad discernendum verum. Unde facit quodammodo hominem effici bestiam et animal brutum quod caret ratione. Nocet etiam proximo propter mala que irascitur homo facit contra proximum suum. Committitur autem hoc peccatum multis modis. Primo quando quis de facili irascitur

xviii

tur et facit libenter questionem cum proximo vel cum verbis vel cum factis. Item quando quis de facili turbatur in mente sua et prouocatur ad iram. Et hoc vulgariter dicitur spasma: quasi habens toricum in mente sua. Item quando quis insurgit de facili in contumeliam siue in iuriam proximi sui cum iniurijs et blasphemijs. Item quando quis occidit vel mutilat aliquod membrum ex animo turbato ad offendendum proximo. Item quando quis ex ira blasphematur nomen dei. et aliorum sanctorum: vel fidem siue aliud nomen venerabile. Et his similibus modis committitur peccatum ire quod est mortale.

De accidia quod est. iij. peccatum mortale.

Accidia quod est. iij. peccatum mortale. Et hoc est valde triste et reprobabile peccatum. Cum enim deus dederit nobis sensus corporis: videlicet pedes et manus et cetera. et laborare possimus et exercitare nos in hoc mundo in quo positi sumus et tamen in tristitia et inertia consumimus vitam nostram sine aliquo exercitio laudabili: valde in nobis reprehensibile est. Nam fornicatio que est animal brutum absque ratione: et paruum preter cetera animalia: nullas quasi vires corporis habens: tamen semper laborat ad victum quanto magis et nos qui rationem habemus et intellectum: non debemus in vanum et inuacuum gratias dei recipisse. Et hoc peccatum committitur multis modis. Et primo quando quis stans ociosus cogitat malum: et cogitat quomodo possit suam malam machinationem perducere ad effectum. Item quando quis per suam pigritiam non confidit multa bona facere que tamen facere possit: sed tamen propter pigritiam suam non ponit se ad faciendum illa. Item quando homo non satisfacit offi-

tio ad quod tenetur: et hoc facit propter inertiā et pigritiam suam: et hoc maxime est considerandum apud clericos. qui non debent propter pigritiam dimittere bonam officij sui. Item quando homo efficitur tristis ad bonum peragendum propter longum otium. Item quando homo stans sine exercitio cogitat malas cogitationes circa res illicitas. Idem autem et similibus modis committitur peccatum accidia: quod est mortale peccatum: et est nobis cauendum.

De auaritia quod est quintum peccatum mortale.

Auaritia est quintum peccatum mortale: quod est valde deo odiosum: quoniam bona que nobis concedit deus gratis in hoc mundo nos volumus violenter rapere: et cupide detinere: et nolumus ea communicare proximis nostris. Et ideo apostolus multum vituperans hoc vitium dicit. Auaritia est idolorum seruitus siue cultus. Nihil enim potest esse magis iniquum quam ponere se ad seruitutem idolorum: et ideo hoc valde magnū peccatum est. Et est magnus laqueus diaboli: quia per ipsam auaritiam multi quotidie damnantur: et committitur hoc peccatum multis modis. Primo quando homo ponit totum eius animum ad acquirendum pecuniam. Unde siue comedendo siue bibendo vel audiendo diuinum officium semper habet cor suum ad pecuniam cumulandam propter eius auaritiam et cupiditatem. Item quando homo decipit proximum ab eo posuit aliquid lucrari. Item quando per cupiditatem non subuenit proximo in sua necessitate secundum possibilitatem suam. Item quando per auaritiam non satisfacit familie sue secundum occurrentem necessitatem siue in cibo siue in potu siue in vestitu et similibus secundum honestatem sui status. Item quando non prouidet sibi in vi-

ctu et vestitu secundum statum suum. Item quando dicit mendacium et facit periurium ut plus vendat vel minus emat quam res valeat: et hoc ut lucratur aliquid propter eius cupiditatem. Et sic plures diligit vnum denarium quam bonorem dei: quem periturat: et quam amorem proximi quem decipit. Item quando homo facit iniusta lucra sicut usuram: et venditiones vel emptiones prohibitas et similia illicita lucra: quibus totus mundus bodierna die corruptus est que omnia propter excrecentem auaritiam sunt introducta per malitiam hominum. Unde et his similibus modis committitur peccatum auaritie quod est peccatum mortale.

De gula quod est sextum peccatum mortale.

Gula est sextum peccatum mortale: quod inter cetera vitia est valde bestiale: quoniam facit hominem effici tanquam porcum siue canem qui nihil appetunt nisi saturationem ventris. Sic enim facit gulosus homo: quia et ipse ponit totum bonum sue felicitatis in gula. Unde apostolus in reprehensionem istorum dicit. Quorum deus venter est. faciunt enim isti ventrem suum deum sibi. et conuertunt similitudinem dei. in naturam bestie. Unde et istis psalmista dicit homo cum in bonitate esset non intellexit comparatus est iumentis insipientibus. et similis factus est illis. Et ab isto vitio se maxime debent clerici precavere. quoniam gula est incentiuus et nutrimentum luxurie. Unde apostolus dicit. Itra tres nolite inebriari vino in quo est luxuria. et hoc peccatum gula committitur multis modis. Primo modo quando homo per ingluuiem comedendi non vult expectare tempus ordinatum ad comedendum. Et in hoc peccant multi

qui in die resurrectionis summo mane surgunt et currunt ad comedendum ouas vel carnes antequam audiant diuinum officium. Similiter quidam faciunt in nocte carnis pruij qui propter gulositatem et ingluuiem stant ad comedendum carnes tota nocte. et ouas et similia. Unde tales peccant mortaliter et violant quadragesimas que incipit quo ad priuationem carnum immediate post bonam cenam precedentis diei. Item committitur hoc peccatum gula quando quis querit et procurat habere preciosa cibaria diuersorum saporum: ut cum maiori gulositate comedere possit et bibere. Item quando quis inordinate bibit vel comedit plus assumendo quam sibi conueniat solum propter ingluuiem et delectationem gula. Item quando cum nimia velocitate comedit: vel bibit propter quod videtur potius ita deuorare quam comedere. Item quando ponit suum diuinum suum et totam cogitationem suam in bene comedendo vel bibendo: ita quod ubi est vnus bolus siue mortellus. illi vult habere et sic de bono vino. Et totam curam suam consumit in butusmodi gulositatibus. Item quando homo quicquid habet expendit pro gula sua. Item quando tempore prohibito ad comedendum carnes vel diebus ieiunij aliquis non obseruet mandatum ecclesie propter eius gulositatem. Idem autem et similibus modis committitur peccatum gula quod est peccatum mortale.

De luxuria quod est septimum peccatum mortale.

Luxuria est septimum et vltimum peccatum mortale quod est fetidus turpe et verecundus ultra cetera peccata in tantum quod etiam eius nominatio est verecunda inter mortales et honestas personas.

quanto magis eius commissio. Unde apostolus volens hoc peccatum execrare ait: luxuria siue fornicatio ne nominetur in vobis. Et hoc est turpius ceteris peccatis: quoniam alia peccata maculant solum animam: hoc autem peccatum tante est turpitudinis quod corpus deturpat una et animam. Est quoque periculosum ultra cetera vitia: quoniam homo facilius capitur in eo. Unde nos possumus pugnare cum ceteris vitiis et peccatis: sed ab isto oportet fugere. Unde clerici maxime ab hoc peccato se precavere debent: quoniam tanto magis deum offendunt peccando in hoc vitio quam ceteris: quanto maiorem gratiam receperunt a deo cuius ministri facti sunt. Unde dicit beatus Ambrosius in quodam suo sermone. Tanto quis humilior atque ad servitium deo promptior: debet esse erumunere: quanto se obligatorem conspicit in reddenda ratione. Unde magnus terror et tremor debet esse in clericis ne immundia accedat ad ministerium christi: quoniam sibi iudicium manducant et bibunt secundum apostolum. Et hoc peccatum committitur multis modis: de quibus non est multum particulariter dicendum: cum malitia presentis temporis facile cognoscatur et intelligatur omnes modos ex quibus in hoc peccato homo peccare potest. Ut tamen aliqui modi notentur. Committitur enim hoc peccatum luxurie. Primo quando homo in carnalibus desideriis et luxuriosis cogitationibus delectatur in mente sua: et vellet talia desideria adimplere. Item quando homo loquitur verba luxuriosa et in honesta cum desiderio et voluntate carnali. Item quando videt aliquam personam et trahitur ad libidinosam voluntatem in eam dicente domino nostro Iesu christo in euangelio. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam moechatur in corde suo. Item comit-

tur hoc peccatus per amplexus et oscula libidinosam et alios inhonestos tactus libidinosos commissos in semetipso vel in alia persona. Item committendo peccatum carnis cum corporis pollutione. Et hoc committitur tot modis quot modis iniquitas carnis potest satisfacere siue volutati libidinosae. Quorum modorum tanto est unus gravior altero quanto unus magis dispiciet deo quam alter. Hoc tamen pro sacerdotibus est notandum: ut cum ex aliquo modo se fenserint in hoc peccato pollutos atque immundos: non accedant aliquo modo de propinquo ad celebrandum: etiam si fecerint confessionem suam nisi si necessitas coegerit. quoniam post tale peccatum remanet immundicia corporalis: que non tollitur per confessionem licet mentalis culpa remittatur: sed abstineat se qui fuerit in hoc peccato mortali maculatus per tres vel quattuor dies: vel occurrente necessitate celebrandi saltem per viginti quattuor horas se abstineat: ex quo tempore reintegratur in ordinatio corporalis. Nullus enim debet immundus accedere ad tantum sacramentum. Et si accedat sibi iudicium manducat et bibit: pro ut secundum apostolum supra dictum est. Et istis omnibus modis committitur peccatum luxurie quod est mortale. Et ista septem vitia superius numerata sunt peccata mortalia que damnant animam ad mortem eternam.

Rubrica de triplici modo peccandi in deum.

Sciendum est quot tripliciter peccamus in deum: quoniam aliquando peccamus in patrem aliquando in filium: aliquando in spiritum sanctum. Item patrem quidem peccamus per fragilitatem siue impotentiam: quia potentia que est

sibi contraria attribuitur patri. Unde quando homo vellet non peccare et tamen superueniente tentatione non est fortis ad resistendum sed per fragilitatem suam vincitur ab ipsa tentatione tunc dicitur peccare in patrem quia per potentiam peccat. Et hoc modo peccavit petrus quando christum negavit quia timore mortis hoc fecit. Unde per fragilitatem hoc fecit id est dicitur peccasse. In filium peccamus per ignorantiam: quia sapientia est sibi contraria: que attribuitur filio. Unde quando homo non cognoscit id quod cognoscere debet: et putans non peccare peccat: tunc dicitur peccare in filium: quia per ignorantiam peccat. Et hoc modo peccavit paulus persequendo ecclesiam dei: quia ignorabat christum esse filium dei: et sic per ignorantiam peccavit. In spiritum sanctum peccamus per malitiam: quia bonitas que est sibi contraria attribuitur spiritui sancto. Unde quando homo cognoscit peccatum et potest resistere ipsi peccato et tamen non vult sed per solam malitiam dat causam peccato: tunc dicitur peccare in spiritum sanctum quia per malitiam suam peccat non per fragilitatem vel ignorantiam. Et hoc modo peccavit iudas proditor: tradens christum: quia sepe admonitus a christo poterat desistere a ipsa proditorum.

Et sciebat se peccare quia cognovit se tradere sanguinem iustum. Et tamen per suam malitiam atque iniquitatem voluit peccare: et sic per malitiam peccavit. Peccatum in patrem et filium remittitur quia de facili superuenit contritio per quam homo ducitur ad penitentiam: et impetrat remissionem peccatorum: sic fuit in petro et paulo qui penitentia ducti sunt et salvi facti sunt. Peccatum autem in spiritum sanctum neque remittitur in hoc seculo neque in futuro: id est difficile est ut remittatur in hoc seculo quantum ad culpam et in fu-

turo quantum ad penam: quia postquam voluntas obstinata est in malum non potest habere unquam penitentiam nec contritionem. et deo nunquam habet remissionem. Et sic fuit in iuda proditore: qui finaliter desperatus laqueo se suspexit: et descendit in infernum et in damnationem eternam. Et sic non habuit remissionem in hoc seculo quo ad culpam neque in futuro quo ad penam.

Rubrica de peccato cordis oris et operis.

Sciendum quod tribus modis homo potest peccare videlicet. In corde. In ore. et in opere. In corde enim peccamus male cogitando: male desiderando: male volendo et similibus: que ex corde procedunt. In ore peccamus blasphemando perjurando: murmurando: offitium orationes debitas sine devotione dicendo: et ex similia que ex ore committuntur. In opere peccamus furando verberando vel occidendo proximum. Peccatum gula vel luxurie actualiter committendo et similia que existunt in actu operationis.

Rubrica de quinque sensibus corporis.

Sciendum est quod quinque sunt sensus corporis ex quibus homo operatur omnem actum corporis siue in bonum siue in malum. Quorum primus est sensus visus qui prouenit ab oculis. Unde quando homo videt aliquam delectationem sensualem ex qua visione homo inducitur ad peccandum: tunc visus operatur in malum. Quando autem se abstinere ab illicitis visionibus et libenter videt res spirituales et virtuosas. Ut est videre corpus christi

cciv.

ccv.

videre

et legere scripturas sacras et similia: tunc visus operatur in bonum: in hoc consistit sensus visus. Sensus auditus est secundus sensus qui provenit ab auribus siue auribus. Unde quando homo libenter audit res turpes et vanas: ac inhonestas contra deum: vel contra proximum tunc auditus operatur in malum. Contra vero libenter audit verba dei sicut sunt divina officia predicationes et alia dei mandata: et audit libenter et cum gaudio bonum proximi sui tunc auditus operatur in bonum. Et in hoc consistit sensus auditus. Sensus gustus est tertius sensus corporis qui provenit ab ore in gustando res sapidas vel insapidas. Unde quando homo comedit vel bibit: ex hoc capit indebitas delectationem in gustando res delicatas et procurant talia habere pro delectatione gustus: tunc sensus gustus operatur in malum. Cum vero gustat res viles non preciosas et contentus efficitur sicut res delicate essent: et abstinent se a cibo et potu ob dei reverentiam cum ieiunijs et abstinentijs ut depumat delectationem gula: tunc gustus operatur in bonum. et in hoc consistit sensus gustus. Sensus odoratus est quartus sensus corporis qui provenit a naso cum quo odoramus. Unde quando homo odorat aliquam rem illicitam pro delectatione corporis: et procurat portare odoramenta pro se supra se vel in manibus pro delectatione sensuali: et querit profumigationes odorificas ad sensualem delectationem: tunc odoratus operatur in malum. Cum vero abstinere se ab his illicitis odoramentis que sunt incitativa ad malum et non recusat propter fetorem servire infirmis quantumcumque sint putridi: pro opere pietatis huiusmodi fetida sibi reputat suavia: tunc odoratus operatur in bonum: et in hoc consistit sensus odoratus. Sensus tactus est quintus sensus corporis et

ultimus: qui principaliter provenit a manu. Sed tamen committi potest a quocunque membro corporis: vel tangendo aliquam rem: vel quod tangatur ab alia. Unde quando homo tangit rem in bonitatem in se vel in alium cum delectatione sensuali et vana: tunc tactus operatur in malum. Cum vero abstinere se ab illicitis tactibus ac libenter administrat cum manibus suis pauperibus et egenis: et libenter ac reverenter tangit res spirituales et devotas: et libenter audit predicationes et vadit ad ecclesiam: et facit libenter peregrinationes et portat filicium super carnibus suis: et facit disciplinas castigando corpus suum ut domet carnem suam: tunc tactus operatur in bonum. in hoc consistit sensus tactus. In hoc autem sensu tactus debent maxime sacerdotes se custodire ut sint mundi ab illicitis tactibus: quoniam habent administrare corpus et sanguinem sacratissimum domini nostri Iesu Christi. Et habent quotidie tangere et pertractare alias res sacras: unde institutum est quod quilibet clericus volens tangere aliquam rem sacram siue aliquam rem benedictam: vel facere aliquod sacrum ministerium. Primo lauet manus. Unde in qualibet sacristia cuiuslibet ecclesie debet semper esse aqua parata cum robalia ad lavandum manus: ut quilibet clericus possit lavare manus suas atque administrare res sacras ne cum imundis manibus tangat temere res sacras in suam damnationem.

Rubrica de operibus satisfactorijs pro peccatis.

Sciendum est quod opera satisfactoria pro peccatis principaliter consistunt in tribus operibus. Videlicet in oratione in elemosina et in ieiunio. Et licet per multa alia opera possit etiam homo satisfacere

pro peccatis suis et placere deo: tamen omnia illa reducuntur ad ista tria. Quoniam omnia opera contemplativa: sicut est legere divinas scripturas: loqui de deo: et audire predicationes et alia divina officia reducuntur ad orationes que est opus contemplativum. Omnia autem opera que faciunt pietatem in proximum sicut sunt opera misericordie: quibus infra proxime dicitur reducuntur ad elemosinas que est opus pietatis. Omnia vero opera corporis afflictiva ut sunt vigilie: discipline: lachryme: genuflexiones: peregrinationes: et similia reducuntur ad ieiunium quod est corporis afflictivum. Et per hec opera satisfacimus pro peccatis nostris et placemus deo. Quorum omnium celebratio misse plus valet quam omnia supradicta: quoniam omnia tria in se continent opera supradicta: scilicet orationem que dicitur in missa: elemosinas: id est oblationem hostie et calicis. Et ieiunium quoniam nullus debet celebrare nisi sit ieiunus.

Rubrica de operibus misericordie.

Sciendum est quod dupliciter agitur in misericordia cum proximo: uno modo corporaliter id est subveniendo sibi in corpore. Alio modo spiritualiter id est subveniendo sibi in spiritu. Opera vero misericordie ex quibus subvenimus proximo in corpore sunt septem. Quorum primum est pascere famentem hoc est quando homo videt pauperem habere famem dare sibi ad comedendum: potare sitientem: hoc est quando homo videt pauperem habere sitim: dare sibi ad bibendum. Vestire nudos hoc est quando homo videt pauperem nudum et habere necessitatem in vestibus vel calceamentis subvenire sibi et cooprire eum

pro eius necessitate. Ad ministrare infirmis: hoc est quando homo videt vel sentit aliquem infirmum qui habet necessitatem ut sibi servat: servire sibi in sua infirmitate et sibi administrare. Visitare incarceratos: hoc est ire ad carceres ad visitandum et confortandum carceratos: et eos educere ex sua facultate si potest: vel procurare sibi elemosinas alias si ex suo non potest. Suscipere peregrinos hoc est non habere domos vel hospitium recipere eos in domum propriam et dare sibi copertorium et refectorem. Sepelire mortuos: hoc est quando homo videt corpora mortuorum qui non habent qui corpus corpora sepeliant sepelire ea si potest: vel facere ea sepelire cum elemosina aliena. Et hec omnia sunt opera misericordie de quibus ibimus in die iudicii reddere rationem.

Opera autem spiritualia ex quibus misericorditer subvenimus proximo in spiritu sunt etiam septem quorum primum est.

Studere propter bona proximi et condolare de eius adversitatibus: hoc est quando homo videt quod proximus habet bonum debet secum gaudere. Et e converso quando habet malum debet secum condolare. Hoc opus misericordie ostendit nobis apostolus dicens. Gaudentes cum gaudentibus: et fletis cum flentibus. Secundum parcere inimicis: hoc est quod debeo parcere illis qui fecerunt mihi iniurias. Et hoc opus misericordie quotidi die approbamus cum dicimus orationem dominicam ubi dicimus. Domine dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Tertium corripere delinquentes: hoc est quando video aliquem malum facere debeo ipsum reprehendere et castigare.

xxxviii

gmd

para

Corr

prophet

Dono

Consolamini

Orare p. aut

re. Et hoc opus misericordie denotavit nobis christus cum dixit in euangelio si peccaverit in te frater tuus corripe eum inter te et ipsum solum. Quare cum pacificare discordes hoc est quando vides aliquas habere discordiam inter se debe eos pro posse meo insimul pacificare: ad concordiam reducere. Et hoc opus misericordie laudavit christus in euangelio cum dixit beati pacifici qui filii dei vocabuntur. Quia docere ignorantes hoc est quando video personas ignorantes et grossas debere docere eas et instruere ad bonos mores et maxime in his que pertinent ad carum salutem. Hoc autem opus misericordie christus nobis ostendit cum dixit in euangelio. Si quis unum de mandatis meis impleverit sic docuerit homines hic magnus vocabitur in regno celorum. Sextum consolari afflictos hoc est quando vides aliquem in aliqua tribulatione debere ipsum exhortari: et dare sibi consolationem ad consolandum eum. Et hoc opus misericordie ostendit David propheta: cum de hoc conqueritur in psalmo omnes in persona christi non habentis in passione sua qui consolaretur eus. Unde sic dixit. Et sustinui qui simul sibi contristaretur non fuit: et consolaretur et non invenit. Septimum orare pro cunctis: hoc est facere orationem ad deum pro omnibus fidelibus vivis atque defunctis et maxime pro benefactoribus. Ad quod clerici principaliter tenentur qui quoti die propter hoc recipiunt oblationes et elemosinas de manibus laicorum: hoc autem opus misericordie comprobavit beatus Jacobus in epistola sua dicens. Fratres orate pro invicem ut saluemini. Et in his spiritualibus operibus nullus potest se excusare: siue sit dives siue sit pauper: siue sit sanus siue sit infirmus. Quoniam in his non requiritur facultas corporalis sed spiri-

tualis cum quilibet tantum dives est quantum vult.

Rubrica de virtutibus in quibus homo potest operari bonum.

Sciendum est quod septem sunt virtutes quibus homo virtuosus vivit in bonis moribus se exercet. Quarum quatuor vocantur morales: quia ad bonos mores disponunt. Et tres vocantur theologice: quia disponunt homines ad theologiam: que est cognitio veri dei. Virtutem autem moralem prima est. Prudentia que est virtus regens omnes ceteras virtutes: quia ubi non est prudentia nulla virtus potest esse laudabilis. Unde virtus prudentie facit hominem cogitare preterita: bene disponere presentia et providere futura. Et in hoc principaliter consistit virtus prudentie. Temperantia facit hominem sobrium in comedendo et bibendo: et castum in concupiscentia carnis et modestum in omni sua operatione. Unde virtus temperantie facit hominem non plus vel minus desiderare quam debeat. Et in hoc consistit virtus temperantie. Fortitudo facit hominem esse constantem et rectum tam in prosperitatibus quam in adversitatibus. Unde facit quod homo propter prosperitatem siue gloriam huius mundi non se erigit vel superbit. Neque propter adversitatem siue persecutiones se deprimat vel desperat: sed semper est constans et perseverans in bono animo. Et in hoc consistit principaliter virtus fortitudinis. Iustitia facit hominem viridicem id est amatorem iusticie et veritatis quia semper veritatem dicit. Et facit hominem severum id est executozem studiosum ad punitionem malorum. Unde non parit coniunctis non amicis neque benivolis: sed omnes equaliter punit: nec vincitur prece neque precio neque timore vel amore: sed ita in parvo iudicat sicut in magno. Et in hoc consistit virtus iusticie. Et iste quatuor dicuntur virtutes morales: que possunt etiam esse apud infideles: sed nec sunt perfecte quia non habent gratiam informantem et illustrantem easdem virtutes: quod gratia huiusmodi sine fide habere non potest unde quod infideles carere fide: deo non possunt virtutes habere perfecte. Illie tres dicuntur theologice quarum prima est. Fides: hoc est virtus habens fundamentum salutis eterne sine qua homo salvari non potest. Fides autem facit credere hominem ea que non vidit. Et hoc credulitas debet pugnare ex auctoritate scripturarum sanctorum: non propter argumentum vel propter rationes hoc comprobantes: quia tunc fides non haberet meritum si vellet habere probationem et experimentum. Et ideo christus dixerat Thomae ubi ait de eius reurrectione nisi tangeret latus et loca clavorum: Thomas quia me vidisti credidisti sed beati qui non viderunt et crediderunt fides autem catholica consistit in duodecim articulis fidei secundum quod supra de articulis fidei dictum est: et in hoc consistit virtus fidei. Spes et hoc virtus ex qua expectamus habere remunerationem quam credimus scilicet vitam eternam secundum quod in sacra pagina nobis promittitur: ubi dicitur: qui bona egerunt ibunt in vitam eternam. Et hoc facit hominem forte et constantem ad sustinenda omnes necessitates: omnemque penitentiam et persecutionem: propter deum quia sperat recipere centuplum pro uno et vitam eternam: dicente christo: cum vos persecuti fuerint et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me: gaudete et exultate: quoniam merces vestra copiosa est in celis. Et in hoc consistit virtus spei. Caritas: hoc est virtus perfectissima omnium virtutum sine qua cetera om-

xxxx

xxxx

nes virtutes sunt vane: quia qui non habet charitatem nihil habet. Est autem caritas per quam diligimus deum a primo et principali propter se super omnia et per omnia et omnino. Et diligimus primum sicut nos ipsos et hoc propter ipsum deum. Et habet hoc virtus tantam perfectiorem quod dum homo est in charitate omnia quecumque facit bona sunt: et deo grata. Et si homo non est in charitate: si omnia bona totius mundi faceret non profunt sibi ad salutem. Et est sciendum quod in vita eterna non erit fides neque spes: sed caritas bene erit. Et erit perfectior ibi quam in hoc mundo: et in hoc consistit virtus charitatis.

Rubrica de donis spiritus sancti.

Sciendum est quod spiritus sanctus habet septem dona que dantur et creduntur ut vult dicere apostolo. Spiritus ubi vult spirat. Et dicuntur dona: quia per gratias donantur non ex meritis: quorum donorum. Primus est. Donum timoris domini: quia initium sapientie est timor domini. Hoc autem donum habemus: quando timemus offendere deum ne separaremus nos ab eo. Tresque potius vellemus mori quam committere aliquid contra deum. Et iste est verus timor: qui spectat ad donum timoris. Donum pietatis. Hoc donum habemus quando sumus imitantes christum tam in honorando deum quam in honorando deum: et huius tam obediendo quam in honorando deum. Et obediendo maioribus non se proponendo equalibus sed subueniendo inferioribus: huius faciendo pietatem atque misericordiam: et iste est effectus verus qui spectat ad donum pietatis. Donum scientie. Hoc donum habemus quando prudenter disponimus operationes nostras ad statum salutis eterne in dirigendo nos ipsos in viam salutis quam etiam docendo et erudiendo proximum. Et iste est effectus qui pertinet ad donum scientie qui principaliter consistit in eligendo bonum et reprobandum malum. Nam in mundo diabolus et caro nostra semper ex-

nes virtutes sunt vane: quia qui non habet charitatem nihil habet. Est autem caritas per quam diligimus deum a primo et principali propter se super omnia et per omnia et omnino. Et diligimus primum sicut nos ipsos et hoc propter ipsum deum. Et habet hoc virtus tantam perfectiorem quod dum homo est in charitate omnia quecumque facit bona sunt: et deo grata. Et si homo non est in charitate: si omnia bona totius mundi faceret non profunt sibi ad salutem. Et est sciendum quod in vita eterna non erit fides neque spes: sed caritas bene erit. Et erit perfectior ibi quam in hoc mundo: et in hoc consistit virtus charitatis.

xxxx

timor

pietatis

scientie

citant nos ad malum. Spiritus autem et ratio intellectualis nos semper dirigit in bonum. Donum autem scientie facit nos cognoscere bonum: eligendo ipsum. Et facit nos intelligere malum ipsum reprobando. Et hoc donum est utile ad resistendum peccatis.

Donum consilij. hoc donum habemus quando deliberamus agere opera facta et bona quantumcumque sint difficultia et graviora: ut vitare periculum nostre damnationis. Et iste est effectus qui pertinet ad donum consilij.

Donum fortitudinis. hoc donum habemus quando habemus perseverantiam in operibus nostre salutis et sumus constantes in confessione fidei usque ad mortem. De his autem cantat ecclesia: Viri sancti gloriosum sanguinem suum fuderunt pro domino: amaverunt christum in vita sua et imitati sunt eum in morte sua: ideo coronas triumphales meruerunt: quia unus spiritus et una fides erat in eis. Et hic erat spiritus doni fortitudinis: qui dabat eis perseverantiam et constantiam in fortitudine fidei. Et in hoc consistit effectus doni fortitudinis. Donum intellectus. hoc donum habemus quando cognoscimus deum per comparationem ad creaturas id est quando videmus eum esse perfectiorem omnibus creaturis. per hoc etiam donum cognoscimus deum per illuminationem divinarum scripturarum secundum quod per studium sacre scripture intellectus nostre illuminatur ad cognoscendum deum. Et iste est effectus qui pertinet ad donum intellectus.

Donum sapientie. hoc est excellentius omnibus alijs donis: quoniam hoc donum habemus quando cognoscimus deum absolute non respectue id est habendo respectum ad creaturas vel ad scripturas: sed solum ad ipsum deum ipso experimento id est ex ipsa cognitione. Et ista est differentia inter do-

num intellectus et hoc donum sapientie: quia donum intellectus dat dei cognitionem per respectum ad creaturas vel ad scripturas. Et hoc donum sapientie dat dei cognitionem ex illo extrinseco respectu ut dictum est. Et per hoc donum gustamus dulcedinem et suavitatem ipsius dei. Et iste est effectus qui pertinet ad donum sapientie.

Rubrica de beatitudinibus. xxxi.

Sciendum est quod octo sunt beatitudines: que promittuntur nobis in hoc mundo. id est octo viae virtutis in via huius mundi: ex quibus consequimur beatitudinem postea in alio seculo. Que quidem beatitudines per ordinem ponuntur. Dabitur quinto capitulo. Et ideo dicuntur: beatitudines quia facit hominem beatum: id est consequi habere beatitudinem in futuro seculo. Que infra per ordinem describuntur. Prima ergo beatitudo est paupertas spiritus. Et hec paupertas non consistit in pecunijs vel possessionibus: sed in parvo desiderio rerum temporalium. unde quando quis nihil desiderat de rebus huiusmodi: vel de affectionibus sensu libus: sed omnem suum desiderium ponit in deum: talis enim dicitur pauper spiritu. Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio allegato. quia ipsorum est regnum celorum: hoc est ubi facili homo pervenit ad regnum celorum per hanc viam paupertatis spiritus. Secunda beatitudo est mitis id est esse mitem hoc est mansuetum et humilem ad tollendum patienter aduersitates huius mundi propter deum: nec recipere turbationem ex aliqua re sibi contraria. Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio quod ipsi possidebunt terras. scilicet vitam eternam ubi est vera beatitudo.

Tertia beatitudo est iustus id est planctus et effusio lacrymarum pro peccatis suis vel alienis: ubi facta satisfactio: ne pro peccatis perveniat ad eternam gloriam. Nec intelligitur de planctu quem quotidie faciunt mulieres pro filiis vel coniunctis morientibus: vel de planctu quem facimus pro rebus alijs huius mundi: sed tantum pro peccatis. Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio: quia consolabuntur scilicet in patria ex dei visione ubi erit gaudium omni consolatione plenissimum. Quarta beatitudo est esurientes iusticie id est cum magna voluntate et affectione desiderare iusticiam dei que est dare vitam eternam bonis et eternam penam malis. Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio: quia saturabuntur: hoc est quod sicut desiderant sic habebunt: quoniam in illo magno die iudicii sedentes simul cum beatis iudicabunt cum christo bonos et malos secundum opera sua dicente christo. Amen dico vobis: quia sedebitis mecum iudicantes duodecim tribus israel. Quinta beatitudo est esse misericordem: hoc est facere misericordiam proximo suo in hoc mundo quod potest fieri et spiritualiter et temporaliter prout dictum est supra in tractatibus de operibus satisfactorijs misericordie et spiritualibus.

Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio: quia misericordiam consequentur: hoc est dicere sicut faciunt misericordiam cum proximo suo in hoc mundo: ita habebunt et ipsi misericordiam a deo in vita eterna dicente christo. Amen dico vobis quoniam quid quid fecistis uni de minimis istis et mihi fecistis: et ideo sequitur. Venite benedicti patris mei percipite regnum meum ubi erunt beati. Sexta beatitudo est munditia cordis id est habere cor mundum ab omni inquinamento peccati. hoc est ab omni mala cogitatione dele-

ctatione et consensu: ita quod omnis cogitatio omnis dilectio et sensus semper sit et tendat in deum. ita quod homo sit purgatus per penitentiam a peccatis preteritis et sit fortis et constans intentionibus presentibus et bene dispositus in futuris. Talis enim dicitur esse mundus corde. Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio: quia ipsi deum videbunt scilicet in hoc mundo per gratiam ipsum contemplando: et in futuro seculo per gratiam ipsi deum videndo de facie ad faciem: et tunc erit vera beatitudo. Hec autem via beatitudinum maxime pertinet ad clericos et potissime ad sacerdotes propter administrationes sacratissimi corporis et sanguinis christi: ubi requiritur munditia corporis et mentis: alio si accedit in mundus ad tantum sacramentum sibi iudicium manducat et bibit. Et hec est beatitudo misericordie cordis. Septima beatitudo est pacificatio: id est esse pacificum et amatorem pacis tam in se quam in proximo in se videlicet non permittendo rebellare carnem contra spiritum cum proximo in quantum ipsum amet et diligat sicut se ipsum. Et hec pax facit hominem esse semper in concordia et tranquillitate cum deo domino iesu christo. Beatitudo autem istorum consistit ut dicitur in evangelio. Qui filij dei vocabuntur scilicet in hereditate celestis glorie: quia dicitur iohannis primo capitulo. Dedit eis potestatem filios dei fieri: et ideo erunt beati. Octava et ultima beatitudo est pati persecutionem propter iusticiam. Nec intelligas de iusticia quam patiuntur fures vel homicidie qui suspenduntur vel decapitantur: sed de perfectione quam sancti et iusti patiuntur propter dei iusticiam predicando et manutenendo fidem christi et amorem dei: et propter hoc tradiderunt corpora sua ad supplicia. Et isto modo coronantur et accipiunt palmam. Be-

Beatus autem illorum consistit ut dicitur in euangelio. Quoniam ipsorum est regnum celorum. Nam illi qui recipiunt persecutionem et tormenta propter iustitiam dei sunt beati in futuro seculo. Dicente xpo beati eritis cum maledixerint vobis homines et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum aduersus vos mentientes propter me. Gaudeat et exultate quoniam merces vestra copiosa est in celis. Ubi est vera beatitudo sine fine.

Rubrica de triplici statu defunctorum.

Sciendum est quod sicut triplex est status viuorum in hoc mundo ita triplex est locus in alio mundo ad quem vadunt anime defunctorum. Sunt enim in hoc mundo quidam qui sunt valde boni et isti sunt illi qui sunt mundi ab omni peccato. Alii qui sunt qui non sunt valde boni nec sunt valde mali: et isti sunt illi qui non habent mortale peccatum: habent tamen venialia delicta propter que pena aliqua eis debetur. Alii sunt qui sunt valde mali et isti sunt illi qui sunt in peccato mortali: et ideo sunt tria loca in quibus anime defunctorum recipiuntur post hanc vitam. Primum locus est paradysus ad quem deuolant anime illorum defunctorum qui sunt valde boni. Secundus locus est infernus ad quem descendunt anime illorum defunctorum qui sunt valde mali. Tertius locus est purgatorium ubi purgantur anime illorum qui non potuerunt facere totam penitentiam suo peccatorum in hoc mundo: sed adhuc habent venialia peccata a quibus debent se purgare antequam euolant ad celum. Et ad istum tertium locum vadunt anime illorum defunctorum qui sunt nec valde boni nec sunt valde mali. Locum paradisi et locum inferni in eternum du-

rabunt: quia debet esse eterna vita bonis et eterna pena malis. Sed locus purgatorij non durabit nisi usque ad diem iudicii: quoniam post iudicium non erit necesse quod aliquis purgetur: quia omnes purgati erunt et habebunt sententiam suam eternam secundum merita sua.

Rubrica de quattuor modis quibus absoluantur anime defunctorum.

Sciendum est quod quattuor modis absoluantur anime defunctorum et liberantur a pena purgatorij. Primo modo per oblationem sacerdotis id est per celebrationem missae. Et maxime per missas illas que vocantur missae sancti gregorij que debent esse xxx. missae celebrare. xxx. diebus successiue continuas pro illa anima pro qua intendis intercedere. Unde putamus quod debeant esse missae pro defunctis vel saltem cum commemoratione illius defuncti vel defuncte pro quo vel pro qua intercedis. Et hoc videtur communiter ab omnibus observari: et sic ab ecclesia tolleratur.

Secundo modo per intercessionem sanctorum scilicet quando rogamus sanctos ut intercedant ad deum pro animabus defunctorum. Tertio modo per elargitionem elemosynarum id est quando facimus elemosynas pro animabus parentum vel amicorum nostro: um.

Quarto modo per ieiuniorum afflictionem id est quando affligimus corpora nostra cum ieiunij et alijs penitentij pro animabus defunctorum: et sic pro ipsis defunctis facimus penitentiam quas ipsi viuentes facere non potuerunt. Et his quattuor modis possumus subuenire ipsis defunctis. Predicta tamen suffragia non prosunt his qui sunt in paradiso: quia non habent necessitatem eorum. Sed huiusmodi

suffragia sunt pro eis apud deum gratia rum actiones. Item non prosunt his qui sunt in inferno: quia ibi nulla est redemptio: sed sunt talia suffragia consolationes viuorum. Solum autem prosunt his qui sunt in purgatorio: quoniam ipsi talibus suffragijs egent propter penam purgatorij quam patiuntur: et sunt bonum suffragiorum capaces: quia sine mortali peccato mortui sunt: unde eis talia suffragia sunt expiationes siue propitiationes. Tot ergo bona possumus facere pro una anima existente in purgatorio quod in totum liberaretur a pena purgatorij et euolaret ad celum. Est tamen pro sacerdotibus sciendum quod non est orandum pro eis quos ecclesia damnauit vel quos publice constat fuisse mortuos in peccato mortali. Quoniam cum ecclesia tales damnatos teneat: et damnatis nulla est redemptio: ut supra dictum est: ideo pro ipsis prohibetur orare: sed in genere pro omnibus baptizatis orare possumus. et in tali generali oratione si forsitan taliter morientes ex aliqua gratia meruerunt partem talium orationum simul cum quod aliquis vendicabatur.

Rubrica de indulgentijs accipiendis.

Sciendum est quod homo viuens in hoc mundo potest minorem penam sibi debitam in purgatorio. Nam pro quolibet mortali peccato de quo homo contritus et confessus mortuus est et non fecit penitentiam debitam pro eo peccato in hoc mundo debet stare septem annis in purgatorio. Unde cum quotidie multa peccata mortalia committamus credendum est penitentiam multorum annorum esse nobis debitam in purgatorio. Et ideo est per ecclesiam introductum gratiosum remedium per quod

homines possint tantis temporis penas sibi diminueri: et hoc per indulgentias dadas vel a domino papa vicario totum nostri ihs christi: qui est in plenitudine potestatis assumptus: vel ab episcopis qui sunt dati in partem sollicitudinis. Habentur enim huiusmodi indulgentie quando homo facit illud primum opus propter quod data est indulgentia. Unde si facta indulgentia est quod quilibet qui visitabit talem ecclesiam habeat centum dies indulgentiarum. tunc ille habebit indulgentiam predictam si dictas ecclesiam visitauerit. Et sic de alijs indulgentijs similibus homo habet secundum quod indulgentia data est. siue minus anni siue xl. dierum vel plus vel minus secundum arbitrium concedentis: et hoc indulgentia remittit mihi tantum de penitentia quam facere debeo in purgatorio quantum mihi indulgentia concedit. Unde si indulgentia sit quadraginta dierum alleuiata est mihi pena quadraginta dierum quam debebam pati in purgatorio. Est tamen notandum quod solus papa potest generaliter et vbicunqz facere indulgentias secundum quod vult. Sed archiepiscopi et episcopi non possunt concedere nisi in annum in dedicationibus ecclesiarum et quadraginta dies in alijs solemnitatibus: nisi ex speciali privilegio sit sibi a domino papa numerus plurium dierum indultus. Et si archiepiscopus vel episcopus concedit indulgentiam maiorem quam sibi sit concessum nulla est indulgentia. Abbates autem et alij inferiores prelati non possunt huiusmodi indulgentias concedere nisi per specialem gratiam sit eis ab apostolica sede concessum. Est tamen notandum quod tales indulgentie non possunt haberi nisi homo sit contritus et confessus. Et in hoc quilibet debet esse valde cautus et sollicitus ad tales indulgentias: ut accedat confessus et contritus: ut ipsas possit habere ad di-

minuendum penam sibi debitas in purgatorio que est ignis acerbissimus.

Studite Rubrica de loco inferni et nota oti qui legeris.

Sciendum est q locus inferni ad quem descendunt anime damnatorum est locus infimus sub terra obscurus terribilis penalis et mortalis in eternum: ubi gloria dei nunquam videri potest. Ibi enim est ignis infernalis qui semper ardet. Et tanto plus vel minus acerbetur peccatores quanto eorum peccata fuerint maiora vel minora. Et est credendum q multe sunt pene in inferno sicut ex divina pagina comprehendere possumus videlicet calor ignis: stridor dentium: siue tremor: frigoris. tenebre. fumus. lachryme mentales: quia mens semper plorat perditionem eterne glorie. Est etiam aspectus siue visio demonum: qui sunt terribiles ultra modum. est etiam clamor et ululatus improperius siue imputatio criminum. est ariditas et sitis: fetor: sulfuris: vermis conscientie: quia semper conscientia remordet q propter eius iniquitatem sit damnatus eternaliter et perdidit gratiam dei. Et hoc erit vermis rodens cordialiter peccatorem. Sunt etiam vincula. verbera. carceres. timor. dolor. pudor. invidia. rancor. tristitia. carētia visionis dei. et perditio spei omnis salutis. Omnes iste pene erunt damnatis in inferno diversimode secundum peccata sua. Et multa alia maiora his que etiam in sacra scriptura non sunt inscripta. Et est sciendum q ab hoc loco inferni nullus unquam exire potest: q ibi nulla est redemptio.

Rubrica de loco paradisi.

Sciendum est q paradisus est locus superemus lucidus. dul-

cis. gloriosus. gratus. amabilis. stabilis. perpetuus. immortalis. plenus omni suavitate: ubi tante sunt glorie et tanta sunt gaudia q nec lingua dicere nec intellectus capere potest. Unde quilibet in illa celesti gloria tot gaudia habebit quot sibi desiderabit. Erunt enim visio divine claritatis eterne. Erunt auditus angelice harmonie: quoniam angelici erunt semper cantantes et psallentes et benedicentes deus. Erunt odoratus ineffabilis: suavitatis super balsamum et omne unguentum preciosum. Erunt iustus dulcedinis incomparabilis super mel et fauam. Erunt tactus incomprehensibilis amenitatis super flores rosarum et lilia conuallium. Ibi enim est necessaria presentia omnium bonorum: et necessaria absentia omnium malorum. Unde dicit augustinus q ibi est summa securitas. secreta tranquillitas. tranquilla iocunditas. iocunda felicitas. felix eternitas: et eterna beatitudo: cuius est usus sine fine: et possessio sine termino. Deus est enim ibi affluentia diuitiarum: influentia deliciarum: et confluentia omnium bonorum.

Rubrica de dotibus celestis glorie eterne in genere.

Sciendum est q in celesti patria i. in paradiso aliqua dona siue gratie dantur anime: et aliqua dabuntur corpori glorificatione i extremo iudicio: ubi omnes resurgere debemus cum corporibus nostris. Et iste vocantur dotes ad similitudinem dotis que datur sponse in hoc mundo. Nam dos hic idest in hoc mundo datur sponse a patre suo ad eius gloriam: ut possit vivere et sustentare vitam suam. Ita deus pater dat dotes suas anime et corpori in celesti patria ad gloriam anime et corporis ut possit eternaliter gaudere in paradiso.

Rubrica de dotibus anime in speciali.

Notas que dantur anime in celesti gloria sunt tres. Prima est cognitio ex qua anima cognoscit ipsum deum intelligendo ipsum et videndo eum sicut est in sua gloria et ineffabili maiestate: non sicut cognoscimus ipsum deum in hoc mundo: q obscurum est in tenebris tanquam per speculum in enigmate ipsum deum nunc cognoscimus et videmus. Sed anima in celesti gloria videt ipsum deum de facie ad faciem luce clarissima sicuti est. Non tamen omnes anime videt equaliter deum sed que magis meruerunt clarius cognoscere et videre deum. Illas sicut non omnes homines equaliter vident solē: sed qui habet meliores oculos melius videt ipsum solē: sic est de animabus in paradiso: q anima que est perfectior clarius et perfectius videt et cognoscet ipsum deum. Et hanc gratiam siue donum habet anima per hanc dotem primam. scilicet cognitionem. Secunda dos anime est dilectio: ex qua vere et perfecte anima diligit ipsum deum: est amando per omnia in omnibus et super omnia: quoniam sicut anima perfecte tunc cognoscet et intelligat deum: ita perfectissime ipsum tota dilectione amabit: et in nullo voluntas anime variabit a voluntate dei. Si voluntas dei est voluntas anime beatificata: et voluntas anime est voluntas dei. Hec autem unitas erit per veram dilectionem qua anima diligit deum: et hanc gratiam siue donum habet anima per hanc secundam dotem que est dilectio. Tertia dos anime est apprehensio siue fructio ex qua anima fruit ipso deo et se coniungit cum eo ipso possidendo atque gaudio. Et per hanc tertiam dotem habet anima donum et gratiam beatitudinis que consistit in hoc finali bono. scilicet frui ipso deo.

Rubrica de dotibus corporis.

Notas que dantur corpori in celesti glorificatione in generali resurrectione in iudicio sunt quattuor: quibus ponitur. Prima dos

corporis erit luciditas ex qua corpus efficiet lucidum et clarum sicut sol: et in eo non erit aliquid obscuritatis: et per hanc claritatem poterit corpus apprehendere et videre visum lucis eterne. Hanc autem dotem Christus in suo corpore demonstravit quoniam transfiguratus est: ubi resplicuit facies eius sicut sol: et facta sunt eius vestimenta candida sicut nix. Secunda dos corporis erit impassibilitas siue immortalitas: ex qua corpus efficiet tantum solidum atque perfectum q non poterit habere aliquam passionem alicuius doloris vel alicuius infirmitatis neque alterius timebit mortem sed semper erit vivum et eius perfectio ad gaudendum in felicitate perpetua sine alicuius timore mortis. Hanc autem dotem in corpore Christi fuisse post eius resurrectionem apostoli approbavit dicens: Christus resurgens a mortuis iam non moritur moris illi ultra non dominabitur.

Tertia dos corporis erit subtilitas ex qua corpus efficiet adeo subtilissimum q per omne locum quatuorvis clausum erit pertransibit: nullo obstaculo impedimento siue restrictione. Hanc autem dotem ostendit Christus in corpore eius quoniam in eius resurrectione exiit de sepulcro: ipso existente clauso: et cum intrauit ad discipulos ianuis clausis.

Quarta dos corporis erit agilitas. i. leuitas: ex qua corpus efficiet adeo leuissimum: q poterit ascendere atque descendere secundum eius voluntatem: absque villo gravamine vel labore et poterit ambulare facilius tunc super aquam vel aerem quam nunc ambulat super terram. Et hanc dotem ostendit Christus in corpore suo quoniam super mare ad discipulos sicis pedibus ambulavit. Et per has quattuor dotes corpus efficiet totum ad subiectionem anime: quoniam in quo gloriabitur anima in eo gloriabitur et corpus: quoniam ibi non repugnabit aliqua sensualitas corporis contra aliquam voluntatem anime: sed erit perfecta beatitudo anime et corporis ad unitatem omnis perfectionis.

Rubrica de aureolis.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

